

26. Конквест Р. Жнива скорботи: Радянська колективізація і голодомор / Пер. з англ. – К.: Либідь, 1993. – 384 с.: іл.
27. РГАЭ, ф. 219, оп. 1, д. 64, л. 11.

Маркова С.В. СОЦИАЛЬНО-КЛАССОВОЕ РАНЖИРОВАНИЕ УКРАИНСКОГО СЕЛА ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ 1920-Х ГОДОВ.

В статье делается попытка обобщить главные механизмы ранжирования крестьян, согласно социальных статусов и ролей в 1920-х гг., при этом используется анализ различных видов группировок: по признаку обеспеченности крестьян средствами производства, т.е. землей, рабочим скотом, инвентарем и др.; по посевным группам и др.

Ключевые слова: индустриализация, классовое деление, группирование крестьян, «кулак», механизмы ранжирования.

Markova S.V. SOCIAL AND CLASS DIVISION OF UKRAINIAN VILLAGE IN THE END OF 1920'S.

The article attempts to summarize the main ranking mechanisms of peasants according to the social statuses and roles in the 1920's using various groupings (according to crops amount, by the economic success (workstock and achievement), in accordance with providing peasants with the means of production, i.e. land, labor workstock, equipment, etc., for seeding teams in their group forage balance, according to the average income to average arithmetic error of income per head (or in each group of farms).

Keywords: industrialization, class division, peasants grouping, «kulak», average income, ranking mechanisms.

УДК 94 (477) «192»

Ю.С. Степанчук

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ ЗА ДОПОМОГОЮ ОРГАНІВ НИЗОВОЇ ПРЕСИ В 20-Х – ПОЧАТКУ 30-Х РР. ХХ СТ.

Досліджуються особливості формування політико-ідеологічного світогляду населення УСРР за допомогою органів низової преси в 20-х – поч. 30-х рр. ХХ ст.

Ключові слова: низова преса, робселькори, стінкори, заводські газети, радянська влада.

Однією з форм масового залучення населення до т. з. громадсько-культурної роботи, нерозривно пов'язаної з утвердженням комуністичного світогляду, були організації робітничо-селянських кореспондентів – робселькорів. Створені у сфері діяльності основних засобів масової інформації, зокрема, преси, вони стали слухняними виконавцями більшовицької політики у центрі і на місцях.

На межі 20-30-х рр. робселькорівський рух в Україні втягнув у свою орбіту понад 500 тис. чоловік [1, с. 10]. Поряд із робітничими, селянськими, червоноармійськими кореспондентами, робкормолами та селкормолами - кореспондентами молодіжної преси, існували й стінкори, які об'єднувались навколо редколегій стінних газет. Редколегії стінгазет стали місцевими центрами об'єднання робселькорів, центрами по підготовці кореспондентів для впливовіших друкованих видань. Особливого поширення стінні газети набувають з 1924 р. «Значення стінгазет – відзначалось у тодішніх офіційних зверненнях, - як засобу впливу на маси і як форми виявлення їх активності, надзвичайно зросло. Як колективний агітатор та організатор, стінгазета стала відігравати самостійну роль на підприємстві...» [2, с. 31].

На початку травня 1924 р. газета «Коммунист» оголосила конкурс на тему: «Якою повинна бути стінна газета?». Конкурс продовжився до середини літа, спеціальне журі розглянуло масу запропонованих проектів. Результатом конкурсу стало присвоєння першої премії стінкору одного із харківських заводів – Л. Тираспольському. Його стінгазета «Вартовий на господарчому посту», стала зразком для оформлення інших газет такого типу [3].

З цього часу перед редколегіями ставились єдині вимоги щодо тематики та оформлення стінних газет, а саме: стінгазета повинна звертати увагу на стан підприємства (ремонт, сировина, паливо), виконання виробничих програм, виплату зарплати, взаємовідносини між заводоуправлінням та завкомом. Сторінки її повинні заповнюватись, головним чином, питаннями життя заводу, побутом робітників і т. п. Можна констатувати, що вже у цей час, у всіх містах України не було підприємства чи установи де б не існувало стінгазети. За

.....
приблизними підрахунками, навколо стінних газет зосереджувалося понад 70 тис. стінкорів. На відміну від робселькорів, стінкори та їх редколегії певний час керувались заводськими партосередками. Постановою оргбюро ЦК КП(б)У від 1 грудня 1924 р., загальне керівництво стінгазетами повинно було зосереджуватись у відділах місцевої преси. Проте, це була лише лицемірна демонстрація позиції невтручання місцевих партійних органів у «незалежну» роботу стінних газет [4, с. 344].

У середині 20-х рр. містами України прокочується, організована відділами агітації та пропаганди, хвиля різного роду виставок, конкурсів, оглядів стінгазет. 5 грудня 1924 р. у Київському будинку комуністичної освіти на огляд було представлено 263 стінні газети. За підрахунками, лише ці газети об'єднали навколо себе понад 5 тис. стінкорів [5, с. 31]. У Харкові основною метою подібної виставки стала «...перевірка стінгазет району по виконанню ними поставлених виробничих завдань» [6].

Через рік, у підсумках чергового огляду стінних газет у Харкові зазначалося: «Стінгазета повинна організовувати свій зміст так, щоб найважливіше завдання – індустріалізація всього господарства СРСР - знаходила своє вирішення в масштабі великого і малого заводу чи фабрики. Режим економії, як основне джерело індустріалізації, повинен висвітлюватись у стінгазеті систематично та планомірно. Зовнішність газети не повинна бути самоціллю. Її потрібно підкорити загальному завданню робселькорівського руху – завданню залучення все нових і нових кадрів робітників і селян» [7]. Отже, партія вимагає подальшого розгортання масової роботи у формі стінкорства та подальшого поліпшення її якості.

Разом з швидким чисельним зростанням робітничого класу, новий ступінь розвитку низової робітничої преси України позначився появою заводських друкованих газет. За даними Української книжкової палати, на початок 1929 р. в Україні видавалось понад 110 друкованих заводських газет. Більшість з них виходила раз на тиждень. Загальний разовий тираж цих газет становив понад 250 тис. примірників. Деякі газети мали тираж понад 10 тис. примірників, що досить переважало тираж деяких окружних видань [8].

Проте в силу покладеної на робітничий клас провідної ідеологічної ролі, саме друковані заводські газети стали об'єктом постійної критики з боку державно-партійних органів. Недостатня популяризація генеральної лінії партії, невміння поєднати конкретний заводський матеріал із загальними завданнями, подати його в належному політичному висвітленні – були основними звинуваченнями на адресу заводських газет.

Влітку 1929 р., в умовах політики українізації, IV Всесоюзна нарада робселькорів констатувала, що «...надзвичайно мало уваги заводські газети приділяють питанням національної політики та національно-культурного відродження. Українізація заводських газет має формальний характер, тобто відбивається лише у мові, а не в суті друкованого матеріалу» [8]. Зрозуміла «турбота» влади станом стінних газет Донбасу. Так, в постанові ЦК КП(б)У від 21 квітня 1930 р. зазначалося, що в Луганській, Артемівській і Сталінській округах липневої (попередньої) постанови не виконано. Далі ЦК ухвалює низку пропозицій, рішень і т. п., з метою поліпшення роботи низової преси та організованих навколо неї робітничих кореспондентів [9, с. 30].

Новий період у житті низової періодичної преси та робселькорства розпочався у зв'язку з проголошенням першого п'ятирічного плану. Разом з усіма галузями народного господарства весь робселькорівський рух, вся преса України – від республіканських до цехових, колгоспних і радгоспних газет – переключилися на шлях ударництва. Поштовхом широкого залучення народних мас до соціалістичного змагання стала публікація в газеті «Правда» від 20 січня 1929 р. статті В. Леніна «Як організувати змагання?» [10, с. 174]. Вперше надрукована стаття викликала широку полеміку на шпальтах газет, що зводилась в основному до опублікування листів, які схвалювали політику партії, зобов'язань, пропозицій тощо. Критики, сумнівів чи будь-яких інших альтернатив, щодо обраного курсу офіційно не існувало. Це ознаменувало початок небаченого, порівнюваного хіба що з релігійним ентузіазмом будівничих Єгипетських пірамід суспільного руху, спрямованого на фанатичне виконання поставлених партією виробничих програм заради «світлого майбутнього». Газети стали активними популяризаторами культу дармової праці та учасниками цих процесів.

Владі потрібен був ентузіазм, творчий поштовх народних мас для завершення індустріалізації, колективізації та першого п'ятирічного плану. В листі ЦК ВКП(б) від 21 лютого 1929 р. «Про роль преси в піднесенні трудової дисципліни» було поставлено перед

Наукові записки

.....
партійними організаціями завдання: «Посилити висвітлення в пресі виробничих досягнень і недоліків, зобов'язати редакції періодичних газет і стінгазет вжити заходи до висвітлення питань по піднесенню продуктивності праці...» [11, с. 17] В моду увійшли організовані пресою промислові огляди, переклички, конкурси, масові перевірки стану виконання виробничих завдань.

Поряд з цим відбувалася, у визначеному більшовиками форматі, диференціація органів низової преси. Так, на промислових підприємствах з'явилися стінгазети майстрів, бригадирів, слюсарів, інструментальників тощо. На Харківському заводі сільськогосподарського машинобудівництва «Серп і молот» виходило 106 подібних газет [13, с. 3]. У сфері діяльності сільського господарства з'явилися газети кухарок, доярок, свинарок, конюхів, пастухів та т. п. Навесні 1931 р. в Україні виходило, за приблизними даними, близько 40 тис. польових стінних колгоспних газет. За офіційними твердженнями, польові стінгазети виходили щодня, а деякі – по 2-3 рази в день [13, с. 2].

Проте, незважаючи на широку диференціацію органів низової преси, що є позитивною ознакою розвитку суспільства, завдання радянської преси та робселькорівського руху наприкінці 20-х – поч. 30-х рр. фактично не змінилися. Залучивши до своїх лав понад півмільйона добровольців-кореспондентів, вони продовжували формувати потрібну владі громадську думку на ті чи інші явища суспільно-політичного життя регіону, республіки чи країні вцілому.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Тесленко П. На широкі рейки ударництва. // Робселькор. - 1931. - № 1.
2. Наша печать. - М., 1925.
3. Якою повинна бути стінна газета // Коммунист. - 1924. - 8 травня.
4. Справочник партийного работника. Вып. 5. - М.-Л., 1926.
5. Сирота О. Как вооружалась пролетарская правда. - К., 1925.
6. На смотру стенгазет. // Коммунист. - 1925. - 14 февраля.
7. Смотр закончен. Итоги общегородской выставки стенгазет. // Коммунист. - 1926. - 1 апреля.
8. За керівництво заводською друкованою газетою. // Комунист. - 1929. - 13 серпня.
9. Про стан заводських газет. // Робселькор. - 1930. - № 9. - С. 30.
10. Партийная и советская печать за построение социализма и коммунизма. - М., 1969.
11. Директивы КПСС и Советского правительства по хозяйственным вопросам. - М., 1957. - Т. 2.
12. Ще крок уперед. // Робселькор. - 1931. - № 3.
13. Використати творчу активність робселькора. // Червона преса. - 1931. - № 14-15.

Степанчук Ю.С. ФОРМИРОВАНИЕ ОБЩЕСТВЕННОГО МНЕНИЯ В СОВЕТСКОЙ УКРАИНЕ С ПОМОЩЬЮ ОРГАНОВ НИЗОВОЙ ПРЕССЫ В 20-Х – НАЧАЛЕ 30-Х ГГ. XX В.

Исследуются особенности формирования политически-идеологического мировоззрения населения УССР с помощью органов низовой прессы в 20-х – начале 30-х гг. XX в.

Ключевые слова: низовая пресса, робселькоры, стенкеры, заводские газеты, советская власть.

Stepanchuk Yu. S.. FORMATION OF PUBLIC OPINION IN THE SOVIET UKRAINE WITH THE HELP OF BODIES OF LOCAL PRESS IN THE 20S – AT THE BEGINNING OF THE 30S OF THE 20TH CENTURY.

The peculiarities of formation of political and ideological world outlook of the population of the USSR the help of bodies of local press in the 20s - at the beginning of the 30s of the 20th century are being investigated.

Key words: local press, robsilkory, stinkory, factory newspapers, the soviet power.